

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«ЗАПОРІЗЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ЦЕНТР  
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»**

**Сніжана КУЧЕРЕНКО**

**РОБОТА КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ  
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ІНШИХ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП  
НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ МАЮТЬ ООП ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ  
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ДНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ  
ПРОМИСЛОВИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»**

**Методичні рекомендації**

**Запоріжжя  
2024**

Міністерство освіти і науки України  
Державний навчальний заклад  
«Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти»

Рекомендовано:  
Науково-методичною радою  
НМЦ ПТО у Запорізькій області  
як рекомендації для  
педагогічних працівників та  
практичних психологів ЗП(ПТ)О  
Протокол № \_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

**РОБОТА КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ  
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ІНШІ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП  
НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ МАЮТЬ ООП ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ  
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ДЕРЖАВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ  
ЗАКЛАДІ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ ЦЕНТР  
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»**

**Методичні рекомендації**

Розглянуто та схвалено на засіданні  
методичної комісії класних керівників,  
виховної та гурткової роботи  
Протокол № 5 від 20.12.2024

Запоріжжя  
2024

**УДК 376:377(364-7)**  
**К71**

*Укладач:*

**Кучеренко С.С.**, практичний психолог Державного навчального закладу «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти»

*Рецензент:*

**Матяшева О.Б.**, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області.

*Відповідальний за випуск:*

**Пискун Т.В.**, заступник директора з методичної роботи Державного навчального закладу «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти»

Кучеренко С.С. Робота команди психолого-педагогічного супроводу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які мають ООП при організації інклюзивного навчання у Державному навчальному закладі «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти»: методичні рекомендації. Запоріжжя: ДНЗ «Запорізький промисловий центр професійно-технічної освіти», 2024. 34 с.

Методичні матеріали можуть бути використані навчально-методичними (науково-методичними) центрами (кабінетами) професійно-технічної освіти, закладами П(ПТ)О, роботодавцями, громадськими організаціями для створення у закладах П(ПТ)О безбар'єрного простору; уточнення та/або визначення завдань щодо актуалізації планів і заходів стосовно психолого-педагогічного супроводу здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення.

Складаються з покроково робочих етапів формування команди психолого-педагогічного супроводу, розподілених обов'язків кожного члена команди, плану роботи і плану засідань та методичних рекомендацій щодо складання індивідуальної програми розвитку особи з освітніми труднощами. Дають змогу орієнтуватися в аспектах різних видів взаємодії у процесі професійної підготовки особами з інвалідністю та іншими групами населення.

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                    |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ                                                                                                          | 5  |
| ВСТУП                                                                                                                              | 6  |
| 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ                                                                                                               | 7  |
| 2 СКЛАД ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ, ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ, ЗАВДАННЯ, ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УЧАСНИКІВ  | 12 |
| 2.1 Основні функції учасників Команди супроводу                                                                                    | 13 |
| 2.2 Організація роботи Команди супроводу                                                                                           | 15 |
| 2.3 Організація надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг здобувачам освіти з особливими освітніми потребами | 16 |
| 3 ПЛАН РОБОТИ Й ЗАСІДАНЬ КОМАНДИ СУПРОВОДУ НА НАЧАЛЬНИЙ РІК                                                                        | 17 |
| 4 СКЛАДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ОСОБИ З ООП                                                                           | 21 |
| 4.1 Наявний рівень знань, вмінь і навичок здобувача освіти (компетенції)                                                           | 23 |
| 4.2 Опис освітніх труднощів здобувача освіти, виявлених у закладі освіти                                                           | 24 |
| 4.3 Потреби                                                                                                                        | 24 |
| 5 ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ОСОБИ З ООП                                                                                       | 25 |
| 5.1 Рекомендований рівень підтримки                                                                                                | 25 |
| 5.2 Адаптація та модифікація освітнього середовища                                                                                 | 25 |
| 5.3 Потреба у використанні та додаткових заняттях                                                                                  | 26 |
| 5.4 Потреба в консультації                                                                                                         | 26 |
| 5.5 Наявність індивідуального навчального плану                                                                                    | 26 |
| 5.6 Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (заняття)                                                     | 27 |
| 5.7 Навчання за розкладом                                                                                                          | 28 |
| 5.8 Забезпечення допоміжними засобами навчання                                                                                     | 28 |
| 5.9 Потреба в розумному пристосуванні                                                                                              | 29 |
| 5.10 Особливості проведення оцінювання                                                                                             | 30 |
| 5.11 Потреба у продовженні строків навчання                                                                                        | 30 |
| 5.12 Додаткові напрями роботи                                                                                                      | 31 |
| 5.13 Члени команди психолого-педагогічного супроводу, які складали індивідуальну програму розвитку                                 | 32 |

## ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

## ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДНЗ – державний навчальний заклад

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗО – заклад освіти

ЗП(ПТ)О – заклад професійної професійно-технічної освіти

ІНП – індивідуальний навчальний план

ІПР – індивідуальна програма розвитку

ІРЦ – інклюзивно – ресурсні центри

КО – картка обліку

КППС – команда психолого-педагогічного супроводу

КРЗ – корекційно-розвитковий захід

МКФ – міжнародна кваліфікація функціонування

МОНУ – міністерство освіти і науки України

МСЕК – медико-санітарна експертна комісія

ОІ – особа з інвалідністю

ООП – особливі освітні потреби

ОТГ – об'єднана територіальна громади

## ВСТУП

Реалізація здібностей особистості в суспільстві відбувається за допомогою її діяльності на благо суспільства і держави. Ступінь реалізації цих здібностей залежить від знань, умінь та навичок людини. Тому кожна людина намагається опанувати певну професію і завдання кожної держави забезпечити певний рівень професійної підготовки особистості. Найбільш гостро постає проблема професійної підготовки осіб з особливими потребами, оскільки заклади професійної освіти, не завжди готові до особливостей людей/інвалідів. У багатьох закладах професійної освіти відсутні умови навчання таких людей: спеціальне обладнання, адаптовані навчальні матеріали, архітектурна безбар'єрність тощо.

Тому, з метою організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами наказом керівника в закладі професійної (професійно-технічної) освіти в межах існуючої штатної чисельності створено команду психолого-педагогічного супроводу.

Методичні матеріали представляють огляд обов'язкових кроків, необхідних для реалізації відповідного потребам здобувачів освіти рівня підтримки у закладі освіти, зокрема проведення команд психолого-педагогічного супроводу, та адресовані адміністрації закладу освіти (директору, заступникам з навчально-виробничого навчання та виховної роботи), педагогічним працівникам, які є учасниками команд психолого-педагогічного супроводу і працюють з категорією здобувачів освіти, які мають освітні труднощі, для забезпечення якісного освітнього процесу.

## 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчання осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення сьогодні набуває широкої актуальності. Забезпечення державою доступності та безоплатності професійної (професійно-технічної) освіти в державних і комунальних закладах освіти гарантовано статтею 53 Конституції України. Законом України [«Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї»](#). Конвенція визначає права людей з інвалідністю і зобов'язання держави по заохоченню, захисту і забезпеченню цих прав. Навчання осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у закладах П(ПТ)О здійснюється відповідно до:

- Закону України [«Про освіту»](#) (станом на 01.01.2025 );
- Закону України [«Про професійну \(професійно-технічну\) освіту»](#) (станом на 01.01.2025);
- Закону України [«Про повну загальну середню освіту»](#) (станом на 17.11.2024);
- [Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної \(професійно-технічної\) освіти](#) (станом на 17.11.2024);

*з урахуванням положень:*

- [Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року](#), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 336-р;
- [Концепції реалізації державної політики у сфері професійної \(професійно-технічної\) освіти «Сучасна професійна \(професійно-технічна\) освіта» на період до 2027 року](#), схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р.

Згідно зі статтею 42 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (далі – Закон) держава гарантує особам з інвалідністю, особам з особливими освітніми потребами професійну (професійно-технічну) освіту на рівні, що відповідає їхнім здібностям і

можливостям. За інших рівних умов особи з інвалідністю та особи з особливими освітніми потребами мають переважне право на зарахування до закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Професійна підготовка або перепідготовка осіб з інвалідністю здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевого бюджетів у межах обсягів державного та/або регіонального замовлення з урахуванням медичних показань і протипоказань для подальшої трудової діяльності. Обрання форм і методів професійної підготовки здійснюється згідно з висновками спеціалістів медико-соціальної експертної комісії (далі – МСЕК).

Професійна підготовка або перепідготовка осіб з особливими освітніми потребами здійснюється за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

У професійному навчанні осіб з інвалідністю, осіб з особливими освітніми потребами поряд із традиційними формами допускається застосування альтернативних форм навчання.

Відповідно до [Закону](#) пенсія і стипендія виплачуються особам з інвалідністю, особам з особливими освітніми потребами у період навчання в повному обсязі.

Постановою Кабінету Міністрів України [«Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами»](#) визначається механізм надання субвенції. За рахунок субвенції здійснюється надання додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) особам з особливими освітніми потребами, які у закладах П(ПТ)О одночасно з набуттям кваліфікацій професійної (професійно-технічної) освіти здобувають загальну середню освіту, та придбання для них спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму.

Постановою Кабінету Міністрів України [«Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної](#)

(професійно-технічної) освіти» визначено організаційні засади інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форми власності та підпорядкування з метою реалізації права осіб з особливими освітніми потребами на здобування якісної професійної (професійно-технічної) освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації з урахуванням їх потреб та можливостей.

Створення інклюзивних груп у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України передбачено [статтею 12](#) Закону. На підставі письмового звернення особи з особливими освітніми потребами, її батьків або законних представників керівник закладу П(ПТ)О в обов'язковому порядку утворює інклюзивні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами ([стаття 24](#) Закону).

Типовий перелік допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2018 року № 414, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11 травня 2018 року за № 582/32034.

Концепцією реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачено створення умов для здобуття особою професійних кваліфікацій впродовж усього життя з урахуванням інклюзивного навчання.

За ініціатииви першої леді України Олени Зеленської та Міністерства охорони здоров'я України разом із національними та міжнародними експертами в Україні впроваджено Міжнародну класифікацію функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (далі – МКФ), яку ухвалено у квітні 2022 року як національний класифікатор.

Використання МКФ дає змогу оцінити функціональні можливості та індивідуальні потреби, в тому числі освітні, кожної особи, незалежно від

наявних медичних діагнозів. Така оцінка сприятиме кращому функціонуванню системи освіти для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення відповідно до потреб кожної людини.

На сьогодні нормативно-правова база потребує удосконалення, зокрема, щодо внесення змін до [Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників](#) (станом на 06.09.2022), стосовно введення таких педагогічних посад, як: асистент майстра виробничого навчання та асистент викладача.

З метою організації інклюзивного навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами наказом керівника в закладі професійної (професійно-технічної) освіти в межах існуючої штатної чисельності створено команду психолого-педагогічного супроводу. До складу команди психолого-педагогічного супроводу увійшли педагогічні працівники ЗП(ПТ)О, які безпосередньо працюють із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами: майстри виробничого навчання або педагоги професійного навчання, асистент майстра виробничого навчання, асистент викладача, керівник фізичного виховання, інші педагогічні працівники відповідно до штатного розкладу; представник адміністрації; за наявності – керівник гуртка, перекладач-дактолог, завідувач гуртожитку, коменданти, вихователь, лікар, медична сестра та інші фахівці (за потреби).

Функцій команди психолого-педагогічного супроводу:

- ✓ співпраця із структурними підрозділами закладу професійної (професійно-технічної) освіти щодо організації інклюзивного навчання;
- ✓ забезпечення психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- ✓ розроблення індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами, моніторинг його виконання та корегування за потреби;
- ✓ підготовка педагогічних працівників закладу професійної (професійно-технічної) освіти та соціальних працівників, волонтерів до

роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами шляхом проведення лекцій, семінарів, тренінгів, засідань за круглим столом тощо;

- ✓ консультування та надання методичної допомоги педагогічним працівникам закладу професійної (професійно-технічної) освіти;

- ✓ забезпечення інформаційно-просвітницької діяльності щодо формування позитивного ставлення до осіб з особливими освітніми потребами;

- ✓ проведення профорієнтаційної роботи серед випускників закладів загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами;

- ✓ співпраця із закладами соціального захисту населення, громадськими об'єднаннями тощо, з метою здійснення волонтерської допомоги, спрямованої на підтримку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти передбачає:

- ✓ навчально-організаційний компонент, що включає допомогу в організації освітнього процесу; розроблення та моніторинг виконання індивідуального навчального плану здобувача освіти з особливими освітніми потребами; організацію індивідуальних консультацій;

- ✓ психологічний компонент – забезпечення системної психологічної допомоги здобувачам освіти з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу, зокрема їх соціально-психологічної адаптації до освітнього середовища закладу професійної (професійно-технічної) освіти;

- ✓ соціальний компонент – здійснення заходів щодо соціальної та соціально-побутової підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, зокрема надання інформації та допомоги під час влаштування в гуртожиток, отримання різних видів державної допомоги, технічних засобів реабілітації, а також провадження волонтерської діяльності.

## 2 Склад та організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу, принципи діяльності, завдання, основні функції учасників

Відповідно до наказу МОНУ від 08.06.2018 № 609 [«Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти»](#) склад Команди супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб здобувача освіти з ООП. До складу Команди супроводу здобувачів освіти з ООП у ЗП(ПТ)О входять:

- постійні учасники: директор, заступник директора з навчально-виробничого навчання, заступник директора з навчально-виховної роботи, педагоги, практичний психолог, педагог (з урахуванням освітніх потреб здобувача освіти з ООП), батьки або законні представники (далі – батьки) здобувача освіти з ООП;
- залучені фахівці: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент здобувача освіти, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

Основними принципами діяльності Команди супроводу є:

- повага до індивідуальних особливостей здобувачів освіти з ООП;
- дотримання інтересів здобувача освіти з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід;
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розробки ІПР;
- конфіденційність та дотримання етичних принципів;
- міжвідомча співпраця.

Команда супроводу виконує наступні завдання:

- збір інформації про особливості розвитку здобувача освіти, його інтереси, труднощі, освітні потреби на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання ІПР;

- визначення напрямів психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що можуть бути надані в межах закладу освіти на підставі висновку ІРЦ, та забезпечення надання цих послуг;
- розроблення ІПР для кожного здобувача освіти з ООП та моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки професійного розвитку здобувача освіти;
- надання методичної підтримки педагогічним працівникам закладу освіти з організації інклюзивного навчання;
- створення належних умов для інтеграції здобувачів освіти з ООП в освітнє середовище;
- проведення консультативної роботи з батьками здобувачів освіти з ООП щодо особливостей їх професійного розвитку, навчання та виховання;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи у закладі освіти серед педагогічних працівників, батьків і здобувачів освіти з метою недопущення дискримінації та порушення прав здобувачів освіти, формування дружнього та неупередженого ставлення до здобувачів освіти з ООП.

## **2.1 Основні функції учасників Команди супроводу**

**Адміністрація закладу освіти** (директор, заступник директора з навчально-виробничого навчання або заступник директора з навчально-виховної роботи):

- формування складу Команди супроводу;
- призначення відповідальної особи щодо координації розроблення ІПР;
- організація роботи Команди супроводу;
- контроль за виконанням висновку ІРЦ;
- залучення фахівців (в тому числі фахівців ІРЦ) для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг здобувачам освіти з ООП;

- контроль за виконанням завдань учасниками Команди супроводу своїх функцій;
- розроблення спільно з іншими учасниками Команди супроводу індивідуального навчального плану здобувача освіти з ООП;
- залучення батьків здобувачів освіти з ООП до розроблення і погодження ІПР;
- оцінка діяльності педагогічних працівників, залучених до реалізації ІПР;
- моніторинг виконання ІПР.

***Практичний психолог:***

- вивчення та моніторинг психічного розвитку здобувача освіти з ООП;
- психологічний супровід здобувача освіти з ООП;
- надання корекційно-розвиткових послуг здобувачу освіти з ООП згідно з ІПР (проведення корекційно-розвиткових занять практичним психологом, здійснюється відповідно до чинного законодавства);
- надання рекомендацій, консультацій та методичної допомоги педагогічним працівникам закладу освіти у роботі зі здобувачами освіти з ООП;
- консультативна робота з батьками здобувачів освіти з ООП;
- просвітницька робота щодо формування психологічної готовності в учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі.

***Соціальний педагог:***

- соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків;
- виявлення соціальних проблем, які потребують негайного вирішення, при потребі, направлення до відповідних фахівців з метою надання допомоги;
- вивчення соціальних умов розвитку дитини з ООП;
- соціалізація дитини з ООП, адаптація її у новому колективі;

- інформування дитини з ООП та її батьків про залучення дитини до участі в гуртках, секціях з урахуванням її можливостей;
- надання рекомендацій учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату в колективі, подолання особистісних, міжособистісних конфліктів;
- захист прав дитини з ООП, за відповідним дорученням представлення її інтересів у відповідних органах та службах.

***Батьки здобувача освіти з ООП:***

- доведення інформації про дитину (стиль, спосіб навчання, успіхи, труднощі у виконанні домашніх завдань);
- прийняття участі у роботі Команди супроводу, в тому числі залучення до складання ІПР;
- створення умов для навчання, виховання та розвитку дитини.

***Медичний працівник закладу освіти:***

- інформування учасників Команди супроводу про стан здоров'я здобувача освіти та його психофізичні особливості;
- за необхідністю, здійснює збір додаткової інформації від батьків, закладу охорони здоров'я щодо стану здоров'я здобувача освіти.

## **2.2 Організація роботи Команди супроводу**

1. Загальне керівництво Командою супроводу здобувачів освіти з ООП покладається на директора або заступника директора з навчально-виробничого навчання, чи заступника директора з навчально-виховної роботи, який несе відповідальність за виконання покладених на Команду завдань та розподіл функцій між її учасниками.

2. Робота Команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників.

3. Однією з організаційних форм діяльності Команди супроводу є засідання її учасників, яке проводиться не менше трьох разів протягом

навчального року. За потреби скликаються позачергові засідання. Ініціювати позачергове засідання Команди супроводу може будь-хто з її учасників.

4. Головою засідання Команди супроводу є директор або заступник директора з навчально-виробничого навчання, або навчально-виховної роботи в закладі професійно-технічної освіти.

5. Рішення засідання Команди супроводу приймаються за результатами колегіального обговорення інформації кожного її учасника відкритим голосуванням (за умови присутності на засіданні не менше 2/3 від загального складу).

6. Рішення засідання Команди супроводу оформляється протоколом, який веде секретар засідання. Протокол засідання підписується головою, секретарем та всіма учасниками засідання.

7. Секретар Команди супроводу призначається із числа складу постійних учасників.

### **2.3 Організація надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг здобувачам освіти з особливими освітніми потребами**

1. Відповідно до висновку ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації здобувача освіти з інвалідністю (за наявності), результатів психолого-педагогічного вивчення здобувача освіти Команда супроводу складає індивідуальну програму розвитку здобувача освіти з ООП впродовж 2-х тижнів з моменту початку освітнього процесу.

ІПР погоджується батьками та затверджується керівником закладу освіти.

2. Команда супроводу переглядає ІПР з метою її коригування та визначення прогресу розвитку здобувача освіти у закладі професійно-технічної освіти двічі на рік (у разі потреби частіше).

3. Відповідно до особливостей розвитку здобувача освіти з ООП Команда супроводу розробляє індивідуальний навчальний план та індивідуальну навчальну програму в закладі професійно–технічної освіти.

4. Команда супроводу визначає способи адаптації (у разі необхідності модифікації) освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку здобувача освіти з ООП.

5. Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг здійснюється шляхом проведення індивідуальних і групових занять.

6. У разі виникнення труднощів у реалізації ІПР, Команда супроводу звертається до фахівців ІРЦ щодо надання методичної допомоги, або соціальних служб та волонтерів відповідно ситуації.

7. Команда супроводу формує та узгоджує з батьками розклад корекційно-розвиткових занять здобувачів освіти з ООП.

8. Корекційно-розвиткові заняття згідно з ІПР проводяться педагогічними працівниками закладу освіти та (або) залученими фахівцями ІРЦ, інших установ/закладів, практичним психологом закладу освіти, фізичними особами, які мають право здійснювати освітню діяльність у сфері освіти.

### **3 План роботи й ЗАСІДАНЬ команди супроводу на початковий рік**

*Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в закладі освіти з інклюзивним навчанням* – це взаємоузгоджена комплексна діяльність команди фахівців та батьків здобувачів освіти, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості здобувача освіти, засвоєнню ним професійних компетенцій (знань, умінь і навичок), успішній адаптації, реабілітації, самореалізації та інтеграції в соціум.

**Психолого-педагогічний супровід** – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку здобувача освіти, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

Таблиця 1 – План роботи Команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами на навчальний рік

| Період виконання | Зміст роботи                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Відповідальні     |
|------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| Вересень         | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Встановити контакт між усіма учасниками команди психолого-педагогічного супроводу. Визначити обсяг роботи та послідовність всього процесу залежно від складності навчального матеріалу</li> <li>2. Ознайомитися з нормативно-правовою базою з організації інклюзивного навчання у закладі П(ПТ)О</li> <li>3. Ознайомитися з планом роботи команди психолого-педагогічного супроводу</li> <li>4. Надати рекомендації педагогам щодо організації освітнього процесу в інклюзивних групах (в залежності від особливостей освітніх потреб в групі)</li> <li>5. Підготувати необхідну документацію: розробити та ухвалити розклад навчальних занять</li> <li>6. Розробити та затвердити індивідуальний робочий навчальний план з урахуванням освітніх потреб здобувачів освіти</li> <li>7. Обговорити можливості корекційно-розвиткової роботи зі здобувачами освіти.</li> <li>8. Розробити та затвердити індивідуальну програму розвитку здобувача освіти з особливими освітніми потребами, узгодити її з батьками</li> <li>9. Інформувати батьків про особливості побудови освітнього процесу в інклюзивних групах</li> </ol> | Команда супроводу |
| Січень           | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Провести моніторинг навчальної діяльності здобувача освіти</li> </ol>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Команда супроводу |

| <b>Період виконання</b> | <b>Зміст роботи</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <b>Відповідальні</b> |
|-------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|
|                         | 2. Визначити наскільки ефективною є індивідуальна програма професійного розвитку<br>3. Внести корективи та доповнення в ІПР<br>3. Звітувати перед батьками щодо ефективності розвитку здобувачів освіти                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                      |
| Червень                 | 1. Провести аналіз досягнень розвитку здобувачів освіти за II семестр<br>2. Провести моніторинг виконання ІПР<br>3. Обговорити результати корекційно-розвиткової роботи зі здобувачами освіти<br>4. Провести аналіз роботи команди психолого-педагогічного супроводу за результатами роботи навчального року<br>5. Довести до відома батьків результати корекційно-розвиткової роботи за навчальний рік<br>6. Запропонувати батькам комплекс корекційно-розвивальних заходів та вправ направлених на розвиток психо-фізичного стану здобувачів освіти у період відпочинку на канікулах | Команда супроводу    |

Таблиця 2 – План засідань команди психолого-педагогічного супроводу на навчальний рік

| <b>Дата</b>                | <b>Зміст роботи</b>                                                                                                                                                                                                                                                                              | <b>Відповідальний</b> | <b>Постійні/ залучені учасники</b> |
|----------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------|------------------------------------|
| Вересень (перше засідання) | 1. Встановлення контакту між усіма учасниками супроводу здобувачів освіти<br>2. Визначення обсягу роботи та послідовності всього процесу<br>3. Підготовка необхідної документації та складання графіку роботи (робочий навчальний план, кадрове забезпечення)<br>4. Погодження навчального плану | ЗО                    | Команда супроводу                  |

| Дата                              | Зміст роботи                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Відповідальний | Постійні/<br>залучені<br>учасники                                                                                        |
|-----------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Жовтень<br>(друге<br>засідання)   | 1. Ознайомлення з результатами психодіагностики<br>2. Затвердження ІПР усіма спеціалістами, які працюють зі здобувачами освіти з ООП<br>3. Погодження ІПР з батьками                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | ЗО             | Практичний психолог, медсестра                                                                                           |
| Листопад<br>(третє<br>засідання)  | 1. Взаємний обмін інформацією щодо ефективності навчання з батьками здобувачів освіти.<br>2. Поновлення інформації в картку особистого обліку (із нотаток в індивідуальному; навчальному плані)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | ЗО             | Практичний психолог, медсестра                                                                                           |
| Січень<br>(четверте<br>засідання) | 1. Аналіз результатів у навчальному процесі, засвоєння професійних компетенцій здобувачами освіти за І семестр н.р.<br>2. Взаємний обмін інформацією щодо ефективності навчання з батьками здобувачів освіти.<br>3. Доопрацювання індивідуальної програми розвитку та супроводу здобувачів освіти з особливими потребами на II семестр н.р.<br>4. Узгодження із батьками, спеціалістами результатів розвитку знань, умінь, навичок, здобувачів освіти.<br>5. Аналіз успіхів здобувачів освіти.<br>6. Аналіз виконання ІПР | ЗО             | Практичний психолог, спеціалісти корекційно-розвиткових занять, асистенти вчителя, медсестра, фахівець (консультант) ІРЦ |
| Березень<br>(п'яте<br>засідання)  | 1. Взаємний обмін інформацією щодо                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | ЗО             | Практичний психолог, медсестра,                                                                                          |

| Дата                         | Зміст роботи                                                                                                                                                                                                                                                                 | Відповідальний | Постійні/<br>залучені<br>учасники                                                 |
|------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
|                              | ефективності навчального процесу<br>2. Ознайомлення батьків із результатами надання освітніх послуг корекційно-розвиткових занять                                                                                                                                            |                | майстри в/н, педагоги                                                             |
| Червень<br>(шосте засідання) | 1. Аналіз навчальних досягнень здобувачів освіти за н.р.<br>2. Результати роботи зі здобувачами освіти, що навчаються в групах із ООП (інклюзивних групах)<br>3. Доведення до відома батьків інформації щодо ефективності навчального процесу<br>4. Результати виконання ІПР | ЗО             | Практичний психолог, медсестра, фахівець (консультант) ІРЦ, педагоги, майстри в/н |

#### 4 СКЛАДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ОСОБИ З ООП

**ІПР** – це документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних послуг та розробляється групою фахівців з обов’язковим залученням батьків здобувача освіти з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання.

Відповідно до Постанови від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» {із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 483 від 26.04.2022} надається додаток №3 (форма ІПР для ЗЗСО).

**Основна ціль ІПР** – побудова якісного освітнього процесу для здобувача освіти з особливими освітніми потребами відповідно до її реальних можливостей, виходячи з особливостей її розвитку та освітніх потреб.

Складові індивідуальної програми розвитку:

1. Загальна інформація про здобувача освіти.
2. Наявний рівень знань, вмінь, навичок.
3. Спеціальні та додаткові послуги.
4. Адаптація, модифікація.
5. Строк дії ІПР.
6. Індивідуальний навчальний план (ІНП).
7. Інформація про прогрес здобувача освіти.

Отож розглянемо детально кожний розділ індивідуальної програми розвитку здобувача освіти.

**Період виконання.** ІПР створюється виключно на один навчальний рік. На кожен наступний рік інклюзивного навчання потрібно створювати ІПР відповідно до розвитку та можливостей здобувача освіти. Батьки можуть отримати копію ІПР на вимогу. Якщо здобувач освіти змінює заклад освіти, то копія ІПР разом з іншими документами особової справи подається батьками до закладу освіти, де продовжуватиметься навчання далі. Термін зберігання документа в закладі освіти складає 3 роки.

**Загальні відомості про здобувача освіти.** ІПР є документом з обмеженим колом доступу до його змісту. Оприлюднення ІПР у будь-якому форматі без збереження конфіденційності даних є неприпустимим (наприклад: оприлюднення на вебресурсі закладу освіти), проте внесення даних до автоматизованої системи «ІРЦ» – обов’язковим (за використання онлайн-кабінету закладу освіти, що забезпечує доступ до системи).

**Індивідуальні особливості розвитку здобувача освіти.** Коректно оформлена (зібрана, проаналізована, перевірена) інформація про індивідуальні особливості розвитку здобувача освіти – крок, важливість якого не потребує зайвих аргументів, оскільки від нього залежить успішність моделювання освітнього маршруту, досягнення, мінімізація ризиків чи недоречних впливів, задоволення потреб.

#### **4.1 Наявний рівень знань, вмінь і навичок здобувача освіти (компетенції)**

Інформацію про наявний рівень освітніх компетенцій можна отримати з декількох джерел, попередньо обміркувавши її на предмет реальної відповідності особистості здобувача освіти:

- протоколи спостережень;
- стандартизовані тести;
- картка особистого обліку;
- оцінювання на основі навчальної програми;
- бесіди, опитування або анкетування батьків здобувача освіти або самого здобувача освіти;
- висновку ІРЦ (важливо звертати увагу на терміни проведення КО).

Наголошуємо, що дані, які вказуєте, мають відношення до актуальної зони розвитку здобувача освіти зі знаком «+», його сильних сторін. Тобто, що знає, вміє, може, розуміє, використовує ЗАРАЗ, а не потенційно. Також висновок за результатами проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку здобувача освіти в ІРЦ. Інформація із графи «Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)» висновку ІРЦ може бути представлена у розділі ІПР «Наявний рівень знань, вмінь і навичок у здобувача освіти (компетенції)».

У випадку коли терміни проведення комплексного обстеження ІРЦ втратили свою актуальність, ця місія повністю покладається на команду психолого-педагогічного супроводу, а вищезгаданий інструментарій для вивчення (стандартизовані тести, картка особистого обліку, оцінювання на основі навчальної програми, бесіди, опитування, анкетування батьків—допоможуть.

#### **4.2 Опис освітніх труднощів здобувача освіти, виявлених у закладі освіти**

ІПР передбачає використання даних про актуальну зону розвитку здобувача освіти, але зі сторони труднощів, прояву особливих освітніх потреб, які він має. Така інформація є у висновку ІРЦ, тобто у контексті здійсненої оцінки кожної зі сфер розвитку та відповідних рекомендацій.

Однак ключовим завданням буде вивчення труднощів здобувача освіти в межах закладу задля забезпечення індивідуальної моделі підтримки і досягнення позитивних результатів.

### 4.3 Потреби

У цій графі потрібно деталізувати, що необхідно покращувати, розвивати, формувати, вдосконалювати, доводити до автоматизму, аби забезпечувати прогрес або утримувати на належному рівні прояву окремі показники психічного та особистісного розвитку здобувача освіти. Слід пам'ятати, що ІПР складається терміном на 1 навчальний рік, тому і потреби повинні мати конкретний характер. У висновку ІРЦ є графа, що відображає вектор необхідних втручань чи підтримки.

Окремі потреби протягом року можуть додаватися, а інші втрачати свою актуальність. Враховуючи цей фактор, важливо здійснювати систематичний моніторинг якості усіх процесів забезпечення належної підтримки для здобувача освіти, за який несе відповідальність команда психолого-педагогічного супроводу, зокрема у часі перегляду ІПР.

У закладі освіти, аналіз актуальних можливостей здобувача освіти може здійснюватися за такими параметрами (за матеріалами навчально-методичного посібника «Організаційно методичний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ»):

- актуальний рівень розвитку (ЗУН: навколишній світ, елементарні просторові, математичні уявлення, рівень самостійності, гігієнічні навички);
- рівень мовленнєвого професійного розвитку (зрозумілість, виразність, спрямованість мовлення, обсяг словникового запасу);

- особливості поведінки (взаємодія з іншими, адекватність реакцій);
- особливості поведінки в навчальній ситуації (дотримання інструкцій, можливість сидіти за партою, критично оцінювати свою роботу);
- адаптивність поведінки (орієнтація у просторі групи, закладу, дотримання правил та вимог);
- загальна характеристика діяльності (швидкість, працездатність, методи подолання втоми);
- індивідуально-типологічні особливості (темперамент, характер, мотивація, інтереси, комунікативні здібності).

## **5 ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ОСОБИ З ООП**

### **5.1 Рекомендований рівень підтримки**

Звертаємо увагу на висновок ІРЦ та на реальні потреби здобувача освіти з ООП. Важливо! Якщо здобувач освіти навчається за висновком ІРЦ старого зразка (виданий до 1 січня 2022 року), то керівник ЗЗСО організовує засідання команди супроводу, під час якого визначається рівень підтримки за участю представника ІРЦ, що видав такий висновок, та з урахуванням складності порушень здобувача освіти за погодженням з батьками. Усі прийняті рішення мають бути на користь здобувача освіти.

### **5.2 Адаптація та модифікація освітнього середовища**

Орієнтуємось на висновок ІРЦ, а також на актуальні потреби здобувача освіти. Пам'ятаємо про нелінійність розвитку різних сфер, а отже – необхідність прогнозувати відповідні втручання, підтримку, супровід та послуги. Усі зміни, які вноситимуться до цього пункту, теж прерогатива команди психолого-педагогічного супроводу.

У психолого-педагогічній адаптації можна додати: використання таймера, пісочного годинника; гімнастики для очей, дихальні вправи,

пальчикові гімнастики; чергування видів діяльності; аудіо-, відеоматеріали, арт-терапевтичні вправи та методики та інше. До засобів альтернативної комунікації відносимо: інтерактивні картки завдань, мобільні додатки, програма Makaton (мовна програма використання жестів). Модифікація освітнього середовища передбачає також зміну (шляхом спрощення, об'єднання) кінцевих цілей, результатів навчання.

### **5.3 Потреба у використанні та додаткових заняттях**

Варто вибрати той (ті) пункт, який є актуальним для особи з ООП. Можливо, ці пункти будуть не заповнені через труднощі іншого характеру, наприклад, якщо у здобувача освіти немає труднощів функціональних (порушення зору, слуху тощо).

### **5.4 Потреба в консультації**

Досить часто є потреба у наданні консультацій від інших вузькопрофільних спеціалістів. Таку методичну та консультативну допомогу можуть надавати не лише фахівці ІРЦ. Оскільки у Положенні про спеціальну школу передбачено можливість надання консультативної та методичної допомоги, то варто цим скористатись, особливо у складних випадках. Щодо пункту «з іншими фахівцями», то це можуть бути представники медичних установ, соціальних служб тощо.

### **5.5 Наявність індивідуального навчального плану**

Звертаємо увагу на висновок ІРЦ та на реальні потреби здобувача освіти з ООП. Починаючи з II рівня підтримки, можливе виконання ІНП. Розробляється з огляду на можливості здобувача освіти, в тому числі інтелектуальні. В індивідуальному навчальному плані представляються навчальні програми з тих предметів, які визначені командою психолого-педагогічного супроводу для опанування в поточному навчальному році із відповідними адаптаціями/модифікаціями,

прогнозованими для використання педагогічними технологіями та системою оцінювання. Усі навчальні програми для засвоєння здобувачем освіти у підготовленому вигляді та розроблені критерії оцінювання навчальних досягнень (за потреби) оформлюються у додатках до ІПР.

У цьому переліку вказуємо лише ті навчальні предмети (інтегровані курси), навчальні програми з яких потрібно адаптувати для здобувача освіти або модифікувати – відзначаємо оптимальну для можливостей здобувача освіти стратегію (адаптація чи модифікація). Відповідно навпроти кожного предмета пишемо ПІБ педагогічного працівника, який буде адаптувати/модифікувати той чи інший предмет.

Здобувач освіти одночасно може мати модифікації з одного предмета, адаптації з іншого, а з третього – навчатись за типовою навчальною програмою.

Усі рішення щодо адаптації чи модифікації навчальних предметів належать команді психолого-педагогічного супроводу.

ІНП схвалюється педагогічною радою закладу загальної освіти, затверджується його керівником та підписується одним із батьків здобувача освіти. Копія індивідуального навчального плану додається до ІПР у вигляді додатку разом із модифікаціями змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів).

## **5.6 Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (заняття)**

Звертаємо увагу на рекомендації ІРЦ, але розуміємо, що команда психолого-педагогічного супроводу може вносити свої корективи (з огляду на актуальні потреби здобувача освіти).

Орієнтуємось на висновок ІРЦ щодо КО розвитку здобувача освіти, пункт «Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги», «Напрямок». Вказані фахівцями напрями допомоги переносимо у пункт «Найменування заняття (послуги)».

Важливо! Корекційно-розвиткові послуги мають проводитися зі здобувачами освіти виключно у позаурочний час і не можуть замінювати собою інші заняття, які передбачені розкладом. Винятком є ситуація, коли здобувач освіти звільнений від вивчення окремої дисципліни та має адаптований/модифікований розклад. У такому випадку в той час, коли одногрупники працюють на цьому занятті, здобувач освіти з ООП може відвідувати КРЗ.

### **5.7 Навчання за розкладом**

Важливо орієнтуватися ІПР та на реальні можливості особи з ООП (працездатність, втомлюваність, соматичні захворювання та/або обов'язковий прийом ліків тощо). За розкладом групи навчаються здобувачі освіти із I–II рівнем підтримки, тобто будуть відвідувати усі заняття без змін.

Адаптований розклад рекомендують здобувачам освіти, які мають III–IV рівень підтримки і будуть відвідувати основні заняття, деякі предмети за індивідуальним розкладом та/або додаткові КРЗ (за окремим розкладом) відповідно до ІПР. Під час розробки адаптованого розкладу навчання повинні враховуватися особливості психофізичного розвитку та динаміка розумової працездатності особи з ООП. Також під час реалізації адаптованого розкладу тривалість заняття може зменшуватися, а перерви – збільшуватися.

Навчання за модифікованим розкладом варто обирати для здобувачів освіти, починаючи з IV рівня (на розгляд команди супроводу), а для здобувачів освіти з V рівнем підтримки він буде обов'язковим. Модифікований розклад передбачає, що особа з ООП буде відвідувати заклад освіти відповідно до ІПР з обов'язковим періодичним включенням в освітній процес. Розклад затверджується директором закладу освіти та оформлюється у додатках до ІПР.

### **5.8 Забезпечення допоміжними засобами навчання**

Допоміжними засобами для навчання є: обладнання, засоби та технології, що використовуються з технічною, дидактичною, методичною, функціональною, навчально-розвивальною, ігровою, комунікативною метою для покращення навчальної діяльності, розвитку професійних компетенцій (знань, умінь, навичок) комунікації та забезпечення надання особам із особливими освітніми потребами підтримки в освітньому процесі.

Забезпечення необхідними допоміжними засобами для навчання, що дають змогу опанувати освітню програму, здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів, коштів засновників таких закладів, інших джерел, не заборонених законодавством, відповідно до Порядку забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладі освіти (постанова КМУ від 09.12.2020 року № 1289).

Команда психолого-педагогічного супроводу зазначає перелік допоміжних засобів для навчання дитини з ООП, враховуючи її потреби (наказ МОН від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти»).

### **5.9 Потреба в розумному пристосуванні**

Відповідно до Закону України «Про освіту», розумне пристосування – це запровадження, «якщо це потрібно в конкретному випадку, необхідних модифікацій і адаптацій із метою забезпечення реалізації особами з особливими освітніми потребами конституційного права на освіту нарівні з іншими особами».

Немає універсальної формули, стандарту забезпечення розумного пристосування, оскільки всі здобувачі освіти – різні, мають різні функціональні порушення й потребують різних пристосувань.

Приклади розумного пристосування в закладі освіти:

- поліпшення фізичного середовища: плаский вхід, пандуси, кольорове маркування сходів, стін, освітлення, усунення порогів, зміна місця аудиторії (з третього поверху на перший);
- надання здобувачам освіти додаткового часу під час складання контрольних робіт;
- допоміжні технології: комп'ютер із сенсорним екраном, інтерактивні дошки, програмне забезпечення, тренажери, виробничі лабораторії;
- використання матеріалів у альтернативних форматах;
- використання підйомника;
- застосування допоміжних технологій у теоретичному та практичному освітньому процесі, під час кваліфікаційних екзаменів, НМТ (ЗНО);
- використання альтернативних способів оцінювання тощо.

### **5.10 Особливості проведення оцінювання**

Оцінювання результатів навчання у ЗП(ПТ)О здійснюється за системою та загальними критеріями оцінювання затвердженими МОН України, та з урахуванням індивідуального навчального плану.

Слід враховувати можливості здобувача освіти з ООП та його психофізичні особливості.

Для здобувача освіти з особливими освітніми потребами мають бути розроблені критерії оцінювання навчальних досягнень, які б відповідали його можливостям.

Рівні навчальних досягнень – однакові для всіх здобувачів освіти. Критерії оцінювання для здобувача освіти з нормотиповим розвитком та здобувача освіти з особливими освітніми потребами – різні.

Оцінювання навчальних досягнень слід здійснювати за обсягом і характером матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою.

Команда психолого-педагогічного супроводу разом з батьками може розробляти індивідуальні критерії оцінювання.

### **5.11 Потреба у продовженні строків навчання**

Тривалість здобуття повної загальної середньої освіти та професійно–технічної освіти особами з ООП, які навчаються в інклюзивних групах, або у групах зі здобувачами освіти з ООП може бути продовжена на *підставі висновку про повторну психолого-педагогічну оцінку розвитку здобувача освіти, виданого ІРЦ, та заяви одного з батьків здобувача освіти, рішення щодо продовження тривалості навчання приймається педагогічною радою та вводиться в дію наказом керівника закладу освіти.*

### **5.12 Додаткові напрями роботи**

Стислу характеристику варто подавати у ІПР з огляду на окремі параметри, за якими буде зрозумілим функціонування кожної зі сфер розвитку. Наприклад:

- розвиток інтелектуальної сфери – вкажіть на особливості мислення (в тому числі рівень інтелекту), уваги, пам'яті, уяви та творчості;
- розвиток сенсорної, моторної сфери – зазначте про специфічні особливості сприймання та відчуттів (функціонування аналізаторів), час та швидкість обробки інформації, маніпулювання предметами, координацію рухів;
- розвиток мовленнєвої сфери – особливості вербальної та невербальної комунікації, форми і засоби спілкування, сприймання мовлення інших, міжособистісна комунікація;
- розвиток фізичних здібностей – втомлюваність та працездатність, координація тіла, харчова поведінка, фізична активність, важливі зміни у показниках соматичного та психічного здоров'я (якщо це важлива для організації освітнього процесу інформація);

- розвиток емоційно-вольової сфери – переживання, воля, саморегуляція, прояви емоцій та почуттів, їх відповідність ситуації;
- розвиток соціальної сфери – рівень засвоєння здобувачем освіти норм, правил, соціальних ролей, традицій; особистісні риси для взаємодії із соціальним середовищем; рівень розвитку навичок самообслуговування тощо;
- подолання навчальних труднощів – особливості сприймання та розуміння аудіальних/візуальних інструкцій, робота з аудіальною/візуальною інформацією, специфіка процесів запам'ятовування – осмислення – відтворення, писемне мовлення, математичні операції, побудова алгоритму дій, прогнозування наслідків тощо.

Для того, щоб оформити у цьому пункті ІПР розділи «Ціль» та «Очікувані результати, яких планується досягнути», скористайтесь у висновку ІРЦ розділами «Рекомендації» та «Потреби» до кожної із сфер розвитку. Але пам'ятайте про актуальність рекомендацій та доречність до конкретного випадку. Намагайтесь уникати узагальнених формулювань, які позбавлені досяжності, вимірюваності результату, визначеності в часі. Всі втручання ми плануємо на один навчальний рік, отже й очікування мають реалізуватись протягом цього періоду.

До прикладу, ви плануєте роботу над розвитком емоційно-вольової сфери здобувача освіти. Визначте відповідну потребу – «Розвивати навички самоконтролю та вольових зусиль, мотивацію досягнень». Маєте рекомендацію від ІРЦ (висновок КО) – «Заохочувати самостійність, ініціативність шляхом створення ситуацій успіху». Тепер, з огляду на вищесказане, формулюєте ЦІЛЬ додаткових напрямів роботи у розвитку емоційно-вольової сфери: «Стимулювати пізнавальну активність, розвивати здатність співвідносити власні зусилля з очікуваним результатом». Рівень пізнавальної активності зростатиме, здобувач освіти на власному досвіді відслідкує зв'язок між прикладеними зусиллями та отриманим результатом, ситуації успіху будуть сприяти розвитку мотивації для подальших досягнень.

Рівень досягнутих результатів необхідно проаналізувати у часі моніторингових зрізів. Якщо потрібно, внести корективи у цілі та алгоритм підтримки, супроводу, корекції та оптимізувати процес. Результати моніторингу слід оформити в додатки та зробити відповідні вказівки.

### **5.13 Члени команди психолого-педагогічного супроводу, які складали індивідуальну програму розвитку**

Розробка ІПР є виключно командною роботою.

Відтепер фахівці ІРЦ мають бути присутніми на засіданнях КППС орієнтовно двічі на рік у часі обов'язкового перегляду змісту документа (ІПР) на предмет його відповідності потребам здобувача освіти. За погодженням потреби – частіше вказаного терміну.

Батьки – обов'язкові учасники команди психолого-педагогічного супроводу. Не варто нехтувати їхньою включеністю в усі процеси, але, звісно, зі здоровою та адекватною позицією щодо цього.

Представлені матеріали не претендують на зразковість та вичерпність, але водночас зорієнтують на те, що команда супроводу у закладі П(ПТ)О освіти є індивідуальною, в залежності до освітніх труднощів здобувачів освіти та організації роботи закладу освіти.

### ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А., Наконечна Л. М. Інклюзивне навчання: вибір батьків. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56 с.
2. Медведенко Л. Роботодавців заохотять працевлаштовувати осіб з інвалідністю. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/15/robotodavcziv-zaohotyat-praczevlashtovuvaty-osib-z-invalidnistyu/> (дата звернення: 20.12.2024).
3. Оформлення індивідуальної програми розвитку дитини за новим зразком: методичні матеріали / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР ; за ред. О. С. Голентовської. Житомир, 2022. 13 с. URL: [https://zippo.net.ua/wp-content/uploads/2023/05/Golentovska\\_2.pdf](https://zippo.net.ua/wp-content/uploads/2023/05/Golentovska_2.pdf) (дата звернення: 25.11.2024).
4. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: Наказ МОНУ № 609 від 08.06.2018. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (дата звернення: 15.11.2024).

5. Про затвердження Дорожньої карти розвитку професійної (професійно-технічної) освіти для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на період до 2030 року: Наказ МОН № 717 від 20.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0717729-24#Text> (дата звернення: 11.10.2024).

6. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.

7. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 №636, станом на 28.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2024).